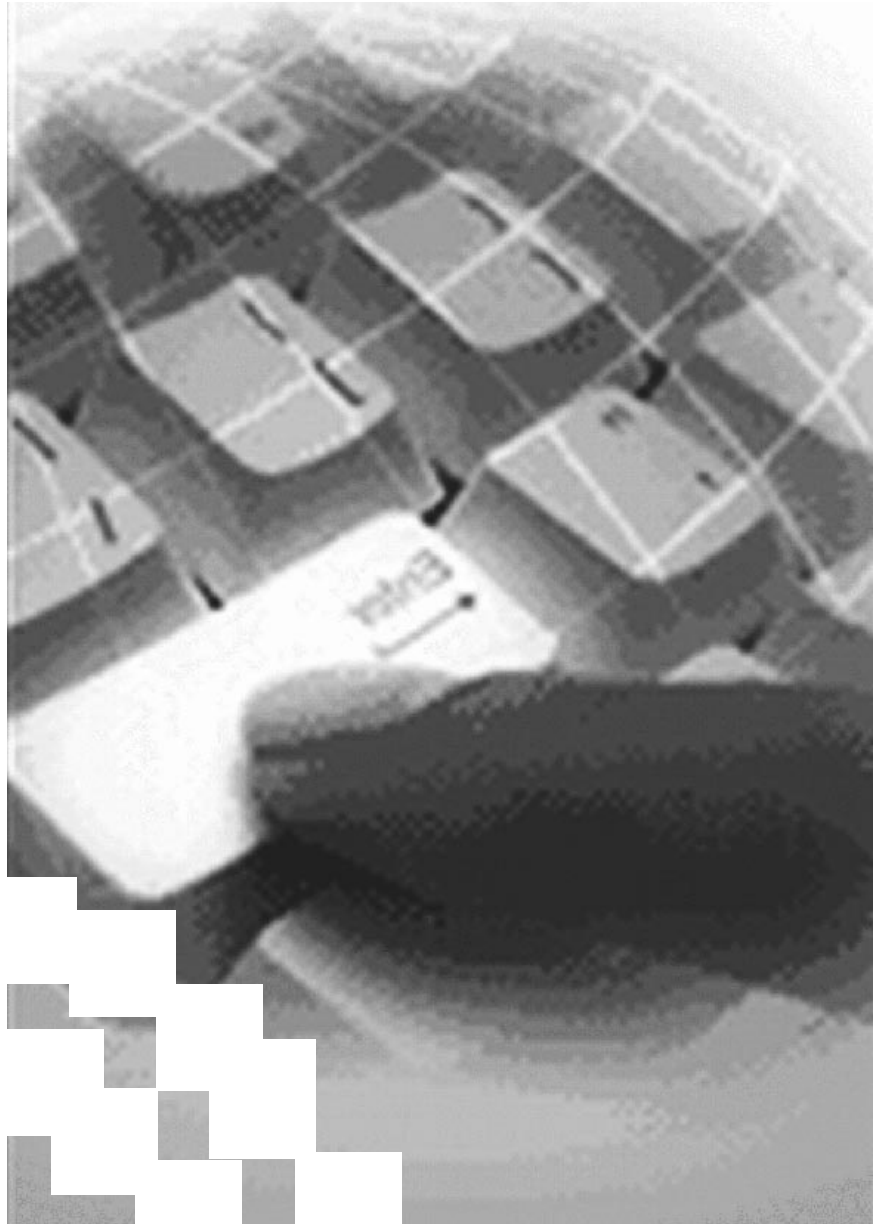

موانع فناوری اطلاعات در ایران

امیر طالبی

اشاره

مانوئل کاستلر نویسنده کتاب «در باره عصر اطلاعات» معتقد است اگر در گذشته از طریق بازوی کار و کار مکانیکی در کارخانه‌ها و موتورهای حرکت داشتند، امروزه این کارها از طریق اطلاعاتی که به وسیله اینترنت مبادله می‌شود انجام می‌گیرد و دنیا هم اینک از راه اطلاعات مسیر پیشرفت را طی می‌کند. در سال ۱۹۹۲م ال گور معاون کلینتون برای نخستین بار اصطلاح بزرگراه‌های اطلاعاتی را به کار برد و برنامه ملی ایجاد بزرگراه‌های اطلاعاتی و زیرساخت‌های اطلاعاتی را مطرح کرد. به دنبال آن در سال ۱۹۹۴م در اوکین کنفرانس اتحادیه بین‌المللی ارتباطات از راه ITU یک سیاست پنج اصلی در این راستا مطرح شد. این پنج اصل عبارت‌اند از:

۱. استفاده از بخش خصوصی به جای دولت؛

۲. رقابت مؤسسات گوناگون خصوصی با یکدیگر که با آزاد گذاشتن نرخ‌ها ایجاد می‌شود؛

۳. ایجاد نهادهایی برای نظام‌دهی ارتباطات در تمامی کشورها که دولت‌ها به طور مستقیم در آن دخالت نداشته و بتوانند مطابق مصالح مملکت تصمیم‌گیری کنند؛

۴. نظارت دولت بر بخش‌های خصوصی به طور غیر مستقیم؛

۵. آماده‌سازی برای استفاده عمومی از اطلاعات که سرویس همگانی نامیده می‌شود.

نظر به اهمیت فناوری اطلاعات در فرهنگ، اقتصاد و دیگر جوانب ملل و کشورها به پاره‌ای از دلایل عدم رشد این صنعت در کشور اشاره می‌شود.

الف) فردگرایی در جامعه

در دو قرن اخیر کار گروهی در کشور هند نهادینه شده، ولی هنوز ما از فردگرایی منفی رنج می‌بریم. این مشکل که ریشه فرهنگی دارد، از بحث IT خارج بوده و در سایر حوزه‌ها نیز وجود دارد. در این زمینه، جامعه‌شناسان و دانشمندان متخصص در امر توسعه باید ریشه و راه حل این امر را بیابند، هرچند نباید انتظار داشت که به سرعت بر این مشکل فرهنگی فایق شویم.

اگر چه نمی‌توان منکر وجود ضعف‌های فرهنگی شد، ولی در مجموع باید ضعف‌ها و قدرت‌ها را با هم ببینیم؛ به عنوان مثال، جوان بودن جمعیت کشور ما یکی از نقطه‌های قوت ماست؛ چون صنعت IT یک صنعت جوان‌گراست.

براساس آمار، ۹۹٪ از دست اندرکاران حوزه IT در هند زیر ۲۰ سال سن دارند. از سوی دیگر، متوسط بهره‌هوشی جوانان ایرانی که وارد دانشگاه می‌شوند، بالاتر از میانگین بهره‌هوشی جوانان کشورهای پیشرفته است.

بنابراین، باید به جای توجه تنها به ضعف‌ها به مجموعه قوت‌ها و ضعف‌ها بپردازیم. در این صورت، خواهیم دید که می‌توانیم به خوبی جایگاه مناسبی را در بازارهای جهانی این صنعت کسب کنیم.

ب) شناخت نادرست از اینترنت

در کشور ما بسیاری از توانمندی‌ها و ابعاد واقعی فناوری اطلاعات در کل و اینترنت به عنوان نماد مشخصی از آن، به درستی شناخته نشده است.

طبق آمار، بیش از ۸۲٪ سایت‌های اینترنتی تجاری، ۷٪ آموزشی، ۱۲٪ ضد اخلاقی، ۱۸٪ مذهبی و کمتر از این مقدار مربوط به نشریات و خبر و باقی آن به قسمت‌های دولتی، سایت‌های شخصی و غیره مربوط است. اما همه توجه ما در کشور به بخش‌های غیر اقتصادی اینترنت معطوف شده است. این در حالی است که یکی از مشکلات اساسی کشور، مشکل بیکاری است و از راه توسعه اقتصاد اینترنتی می‌توان آن را حل کرد.

البته وجود دغدغه‌های امنیتی و فرهنگی در مدیریت عالی کشور قابل درک است و سایر کشورها نیز دارای چنین دغدغه‌هایی هستند. با اطمینان می‌توان گفت که چنین نگرانی‌هایی، در کشورهای توسعه یافته نیز کمتر از کشور ما نیست. ایران نخستین و یا تنها کشوری نیست که در این زمینه نگرانی دارد، ولی در سایر کشورها هرگز وجود چنین نگرانی‌هایی باعث کند شدن روند توسعه اینترنت نشده و در کشور ما نیز نباید وجود این دغدغه‌ها منجر به تصمیماتی شود که از حرکت و رشد اینترنت که لازمه توسعه کشور است، بکاهد.

راه حل‌های عملی کشورهای پیشرفته این است که با حفظ مصالح امنیتی و فرهنگی کشور خود، کاربرد اینترنت را نیز به سرعت رشد و توسعه می‌دهند.

ج) مشخص نبودن مرجعی مستقل

از آنجا که IT مقوله‌ای فرابخشی است، هیچ یک از نهادهای موجود به تنهایی صلاحیت تصمیم‌گیری و تکفل این امور را ندارند. برای هدایت اصولی IT در کشور باید وزارتخانه IT تشکیل شود. اما متأسفانه در کشور ما نبود یک دستگاه مشخص که عهده‌دار برنامه‌ریزی برای توسعه IT در کشور باشد، موجب شده کار

تصمیم‌گیری در مورد رشد این صنعت به صورت موازی در چند نهاد و شورا انجام شود. این روش باعث دوباره کاری شده و از همه جهات زیان‌آور است.

به عنوان مثال، هند در اواخر دهه قبل با توجه به مشکلات ارزی خود به این نتیجه رسید که باید در صنایع ارزآور و اشتغال‌زای IT سرمایه‌گذاری کند. در این راستا، وزارتخانه IT تأسیس شد و به سیاست‌گذاری در زمینه توسعه IT پرداخت و فعالیت در این حوزه را به بخش خصوصی واگذار کرد و ضمن ایجاد پی‌اچ‌ای‌های IT شرکت‌های مستقر در این پارک‌ها را تا سال ۲۰۰۸م از مالیات معاف کرده و حتی به بازاریابی رایگان در جهت قدرتمند شدن این شرکت‌های خصوصی پرداخته است.

دولت هند با ایجاد پارک‌های IT زمینه‌ای را فراهم کرد تا مردم عادی و کم‌درآمد نیز بتوانند به راحتی و با صرف هزینه کم به کسب و کار در این زمینه بپردازند. در عین حال، مؤسسه غیر دولتی اتحادیه ملی شرکت‌های نرم‌افزاری هند با همکاری یک شرکت مشاور آمریکایی طرح توسعه IT در افق زمانی ده ساله را تهیه کرد. در این برنامه، دستیابی به ۸۵ میلیارد دلار تولید و ۵۰ میلیارد دلار صادرات نرم‌افزار تا سال ۲۰۰۸م به عنوان یک هدف اصلی پیش‌بینی شده است. دسترسی به این هدف عملاً در چهار سال اول برنامه موفق بوده و به عنوان نمونه، در سال ۲۰۰۱م درآمد هندی‌ها از این نوع صادرات به ۱۰ میلیارد دلار رسیده که با رقم پیش‌بینی شده در برنامه تطابق داشته و انتظار دستیابی به ۸۵ میلیارد دلار در پایان برنامه، منطقی به نظر می‌رسد.

د) واقف نبودن به اهمیت

اگرچه این روزها اقدامات مثبت و قابل تقدیری در زمینه IT صورت گرفته، اما باید توجه داشته باشیم که تمام این اقدامات در مقابل آنچه باید انجام شود، بسیار اندک است؛ به عنوان مثال، هزینه انجام پروژه شهر اینترنتی دبی که فقط مجموعه‌ای از چهار ساختمان بزرگ و تجهیزات پیشرفته است، چهار برابر بودجه پیشنهادی برای طرح «تکفا» است که قرار است مشکل فناوری اطلاعات کشور ۶۵ میلیونی را حل کند! به بیان رساتر، با احتساب ۱۲۵ میلیارد تومان بودجه در نظر گرفته شده برای طرح تکفا، سرانه‌ای نزدیک به دو هزار تومان به ازای هر نفر ایرانی در طرح تکفا در نظر گرفته شده است.

در واقع بزرگ‌ترین مانع توسعه IT در کشور ما و در حال حاضر، مانع ذهنی است. حتی تحریم‌های آمریکا مانع اصلی توسعه IT در کشور ما نیست. اگر تصمیم‌گیرندگان با مزایا و توانمندی‌های این صنعت و تأثیرات آن بر اشتغال و صادرات آشنا شوند، به طور مسلم در امر توسعه آن تلاش خواهند کرد. در آمریکا برای توسعه فرهنگی IT در میان مسئولان به هر نماینده مجلس، یک کامپیوتر «نوت بوک» داده شده تا از سودمندی آن کاملاً آگاهی یابند. در حالی که مسئولان ما هنوز به اهمیت این صنعت واقف نیستند و ارزش واقعی این صنعت کارآمد را نمی‌دانند.

مأخذ

<http://www.ayandehnegar.org>